

KERKVISITATIE: EEN 'HUISBEZOEK' VOOR DE GEMEENTE!

Elke lezer van Zicht op de kerk weet vermoedelijk wat een huisbezoek inhoudt. U ontvangt op een vooraf afgesproken moment een afvaardiging van uw kerkenraad, die een gesprek met u aangaat over uw gezinssituatie en vooral over uw persoonlijk (geestelijk) leven. U ervaart (als het goed is) meeleven met en een stuk persoonlijke betrokkenheid op u (en uw gezin), maar u ontvangt ook pastorale raad en advies vanuit Gods Woord. Zo ontvangt elk lid van de gemeente regelmatig een huisbezoek. Maar elke gemeente als geheel ontvangt óók regelmatig een soortgelijk bezoek: tijdens de kerkvisitatie. Vanwege de recente wijzigingen van de ordinantie voor de visitatie in onze kerkorde (ordinantie 11b; voor het opzicht over de kerk en haar gemeenten) vragen we in dit artikel uw aandacht hiervoor.

Ds. G. Kater, Arnhem

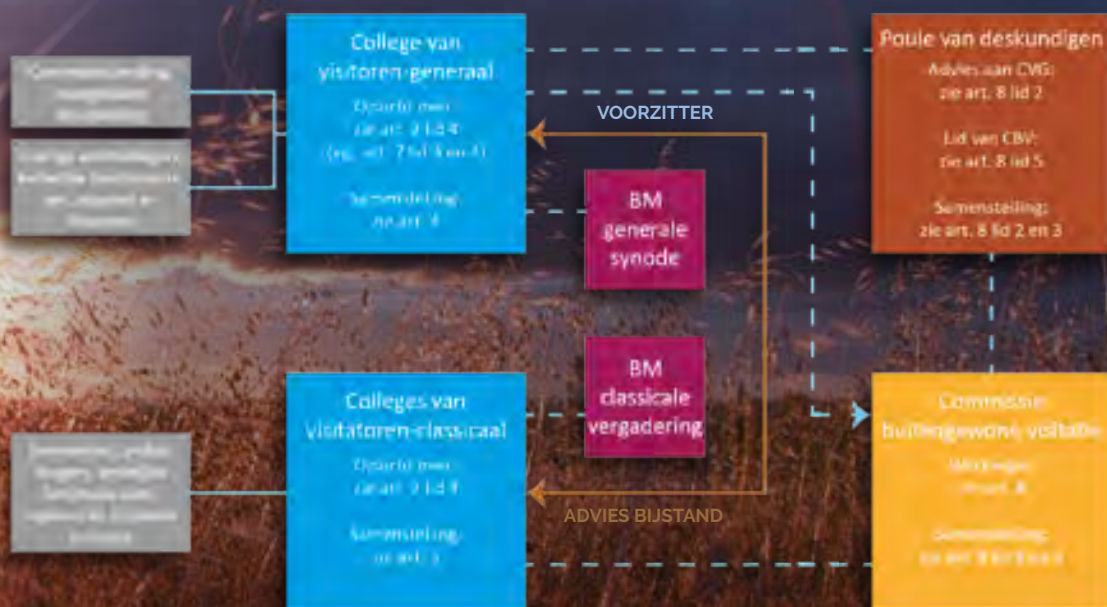
BIJBELSE WORTELS

De visitatie van de christelijke gemeente heeft Bijbelse wortels. Zeker, de kerk van Christus op aarde krijgt allereerst gestalte in de plaatselijke gemeente. Niettemin staat iedere plaatselijke gemeente niet los van andere gemeenten. Bijbels gezien bestaat er een band tussen de verschillende plaatselijke gemeenten. Zo ziet de oude Johannes op

Patmos (in Openb. 1) Christus als de Koning van de Kerk wandelen tussen de zeven gouden kandelaren; beeld van de zeven gemeenten in Klein-Azië. Waarbij deze zeven gemeenten in Klein-Azië op hun beurt weer een beeld zijn van alle gemeenten van Christus op aarde. Het visiteren van gemeenten als geheel vinden we eveneens in Gods Woord terug. In Handelingen 15 lezen

we over het voornemen van de apostel Paulus om de gemeenten die tijdens zijn eerste zendingsreis ontstaan zijn, opnieuw te bezoeken. 'En na enige dagen zeide Paulus tot Barnabas: Laat ons nu wederkeren, en bezoeken onze broeders in elke stad in welke wij het Woord des Heeren verkondigd hebben, hoe zij het hebben' (Hand. 15:36). Ze krijgen kerkvisitatie!

OVERZICHT VISITATIE cf. ordinantie 11b

COLLEGES VAN VISITATOREN-CLASSICAAL

Deze Bijbelse lijnen vinden we terug in het presbyteriaal-synodale model van kerkregering wat we in de HHK (en andere kerken) kennen; en in de kerkelijke praktijk van de visitatie van de gemeenten. In de kerk is visitatie allereerst een verantwoordelijkheid van de classis waartoe iedere gemeente behoort. Onder verantwoordelijkheid van (het breed moderamen van) de classis verzorgt het college van visitatoren-classicaal (CVC) de reguliere visitaties van alle gemeenten in de classis. Van dit CVC kunnen (oud)ambtsdragers (ouderlingen, diakenen en predikanten) deel uitmaken tot een leeftijd van 75 jaar.

REGULIERE VISITATIE

In tweetallen, die meestal bestaan uit een predikant en een andere (oud)ambtsdrager, worden alle gemeenten éénmaal per vier jaar bezocht. In de situatie vóór de recente kerkordewijziging was dit éénmaal per vijf jaar. Met het oog op het grote belang van een reguliere visitatie is deze termijn met één jaar teruggebracht. Tijdens de reguliere visitatie wordt er een pastoraal gesprek gevoerd met de predikant en zijn gezin en met de kerkenraad van de gemeente (zowel in het bijzijn als ook in afwezigheid van de predikant); maar is er ook gelegenheid voor gemeentelieden om bepaalde zaken te delen met de visitato-

ren. De visitatoren informeren naar het (ambtelijk opzicht over het) geestelijk leven binnen de gemeente en de vervulling van ambten en kerkelijke functies in de gemeente. Ook proberen zij eventuele zorgen en moeilijkheden in de gemeente door middel van raadgeving en overleg weg te nemen. Het CVC maakt van elke reguliere visitatie een verslag. Daarnaast brengt ieder CVC jaarlijks verslag uit aan het breed moderamen van de betreffende classis over zijn werkzaamheden. De brede moderamina van de verschillende classicale vergaderingen brengen hiervan vervolgens weer jaarlijks verslag uit aan het college van visitatoren-generaal.

COLLEGE VAN VISITATOREN-GENERAAL

Want naast de colleges van visitatoren-classicaal kennen we in de kerk het college van visitatoren-generaal (CVG), dat als orgaan van bijstand functioneert onder de verantwoordelijkheid aan de generale synode. Dit college functioneert als het samenbindend en leidinggevend orgaan voor alle visitaties binnen de kerk. De diverse CVC's kunnen bij het CVG advies inwinnen over hun visitaties. Daarnaast visiteert het CVG de mensen die werkzaam zijn ten dienste van de commissies zending, evangelisatie en opleiding; ook kunnen overige ambtsdragers, kerkelijke functies en organen zelf een verzoek om visitatie indienen bij het CVG. Het CVG heeft regelmatig overleg met het breed moderamen van de generale synode en brengt eveneens jaarlijks verslag uit aan de vergadering van de generale synode over zijn werkzaamheden.

BUITENGEWONE VISITATIE

Naast de reguliere visitaties van alle gemeenten in de kerk door de CVC's kennen we in de kerk ook nog een andere vorm van visitatie: de zogeheten buitengewone visitatie. Wanneer er bepaalde zorgvolle feiten of omstandigheden in een gemeente blijken te zijn (of op specifiek verzoek van een kerkenraad of breed moderamen van een meerdere vergadering) kan een CVC het besluit nemen om een buitengewone kerkvisitatie te houden. Daarbij wordt er specifiek voor die betreffende situatie een visitatiecommissie in het leven geroepen die bestaat uit een afgevaardigde namens het breed moderamen van de betreffende

classis, een afgevaardigde namens het betreffende CVC en een afgevaardigde namens het CVG. De laatstgenoemde neemt het voorzitterschap van de commissie op zich. Vervolgens benoemt het CVG, op verzoek van het betreffende CVC, één of twee deskundigen in deze visitatiecommissie. Deze deskundigen worden gekozen uit een 'poule van deskundigen', die op voordracht van het CVG door de vergadering van de generale synode als deskundigen benoemd zijn voor buitengewone visitaties. Het kan gaan om deskundigen op het terrein van het (kerk)recht, mediation, medisch/ethisch deskundigen, enz. De op deze wijze samengestelde commissie verzorgt de buitengewone visitatie en rapporteert daarover. Het is daarbij van belang om te beseffen dat alle aanwijzingen en raadgevingen die gedaan worden in het kader van visitatie, formeel de status hebben van een advies.

Maar Hij bemoedigt ook en belooft rijke geestelijke zegeningen

---

Op deze wijze hoopt een commissie voor buitengewone visitatie bepaalde zorgen in een gemeente tot een oplossing te kunnen brengen, in afhankelijkheid van de zegen van de HEERE.

In de situatie vóór de meest recente kerkordewijziging was er in dergelijke zorgsituaties vaak sprake van meerdere visitatietrajecten. Eerst door het CVC, in samenwerking met het breed moderamen van de betreffende classis; waarna dit vaak werd gevolgd door een

afzonderlijk visitatietraject vanuit het CVG. We hopen en verwachten dat deze nieuwe opzet voor de buitengewone visitatie (waarbij het breed moderamen van de classis, het CVC, het CVG en de diverse deskundigen van meet af aan met elkaar samenwerken binnen één visitatiecommissie) niet alleen tijdswinst geeft maar ook inhoudelijk diverse voordelen biedt die het kerkelijk leven in de betreffende gemeente ten goede zullen komen.

NIEUWE CYCLUS

Nu recent de kerkorde aanzienlijk gewijzigd is met het oog op de praktijk van de visitaties zal er D.V. in januari 2023 weer een nieuwe cyclus van vier jaar voor reguliere visitaties binnen de classes worden gestart. We hopen op, en bidden daarbij, om gezegende ontmoetingen tussen visitatoren enerzijds en kerkenraden en gemeenten anderzijds. In de brieven aan de zeven gemeenten van Klein-Azië lezen we (in Openb. 2-3) hoe de Heere Jezus Christus als de grote Visitor Zijn gemeenten aanspreekt. Hij weet volmaakt wat er leeft in iedere gemeente. Hij vermaant en bestraft waar dat nodig is. Maar Hij bemoedigt ook en belooft rijke geestelijke zegeningen. Wat treft Hij aan in de gemeenten? Hoe zal Zijn visitatieverslag van onze gemeente eruitzien? Laten we deze eeuwige Koning van de kerk vurig smeken om de krachtige (door)werking van Zijn Geest door middel van de verkondiging van Zijn Woord. Opdat Zijn Koninkrijk kome. Tot redding van verloren zondaren; tot sterking van het geloof van al de Zijnen; maar vooral tot eer van Zijn Naam.

ORDINANTIE 11a VOOR HET OPZICHT OVER PERSONEN & ORDINANTIE 11b OVER DE KERK EN HAAR GEMEENTEN

Ds. P.D. van den Boogaard, secretaris commissie kerkorde

EEN VERNIEUWDE ORDINANTIE

Sinds 1 juli 2022 zijn de vernieuwde ordinanties 11a en 11b van kracht. De weg om zo ver te komen is lang geweest. Heel veel vragen en overwegingen zijn in vele vergaderingen van de commissie kerkorde de revue gepasseerd. Er is geworsteld met mogelijkheden en onmogelijkheden; gedachten en procedures hebben zich ontwikkeld en bij mensen met verschillende expertises zijn adviezen ingewonnen. De commissie kerkorde stemt dan ook graag in met hetgeen de commissie voor de kerkorde in 1949 over ordinantie 11 schreef:

'Onze commissie heeft ernaar gestreefd, niet alleen waarborgen te scheppen voor een voorzichtig hanteren van de tweede sleutel, maar vooral voor een zuiver gebruik daarvan. Kerkelijke tucht is alleen dan zuiver, wanneer zij datgene treft, wat zich aan de bedoelingen Gods met Zijn Kerk in de weg stelt. Haar te oefenen is daarom een taak, welke mensenmacht veelszins te boven gaat. Alleen in het voortdurend gebed om de Heilige Geest kan men deze taak aanvaarden.'¹

BIJBEL EN BELIJDENIS

De grondlijnen en de kaders van het opzicht en de tucht worden gevormd door het Bijbels getuigenis zoals (onder andere) verwoord in Matth. 16:19; Matth. 18; Rom. 16:17, 18; en 1 Cor. 5:2, 13; etc. Het houden van het opzicht

behoort, naast de zuivere bediening van Woord en Sacrament, tot de kenmerken van de ware kerk, zoals verwoord in de belijdenisgeschriften van de kerk: NGB art. 29 en H.C. Zondag 31. Dat betekent dat het houden van het opzicht zeer zorgvuldig geregeld moet zijn.

DOEL

'Het opzicht, gegrond in de heiligheid en barmhartigheid van Jezus Christus, het Hoofd van de Kerk, geschiedt tot eer van God, tot behoud van hen die dwalen en tot bewaring van de gemeente in leer en leven bij Gods Woord en de belijdenis van de kerk.'² Het houden van het opzicht en het opleggen van een tuchtmaatregel is dus geen 'strafrecht' waarin een zonde bestraft en daarmee een klager recht gedaan wordt. De tucht is medisch van aard, oftewel gericht op terugkeer in leer en leven tot God en - indien van toepassing - verzoening met de naaste. Vanwege dit doel moet de procedure voor het houden van het opzicht overeenkomstig de Schrift zijn en onder het gezag van Christus staan. Daarnaast moet er rekening gehouden worden met de in de maatschappij geldende algemene rechtsbeginselen (bijvoorbeeld het principe: hoor en wederhoor).

GESCHIEDENIS ORDINANTIE 11

Het grootste deel van de oude ordinantie 11 stamt uit 1951. In het tot 1951 geldende *Algemeen reglement van 1852* was er wel ruimte

¹ *Ontwerp voor een kerkorde der Nederlandsche Hervormde Kerk, 1947, p. 8.*

² Voorstel in eerste lezing Romeinse artikel XIX, dient nog in tweede lezing te worden vastgesteld.

De tucht is medisch van aard, oftewel gericht op terugkeer in leer en leven tot God en - indien van toepassing - verzoening met de naaste.

---

voor het houden van het opzicht over het leven,³ maar geen ruimte voor het opzicht houden over de leer. De in 1951 aangenomen kerkorde regelde in verschillende zorgvuldige procedures zowel het opzicht over het leven als over de leer.⁴ Welbewust is er nu voor gekozen om in deze lijn verder te gaan en dat te versterken. Kerkorden uit het verleden zijn hierin te weinig toegerust. Dat wordt ook bevestigd door het feit dat in andere kerken juist op dit punt (ingrijpende) aanvullende regelingen gelden op de Dordtse Kerkorde.

STRUCTUUR ORDINANTIE

De oude ordinantie 11 is gesplitst in twee afzonderlijke ordinanties. In ordinantie 11a zijn achtereenvolgens bepalingen opgenomen met betrekking tot het opzicht over personen (hoofdstuk I-VI), het opzicht over de dienst van het Woord en de catechese (hoofdstuk VII) en het indienen van gravamina (hoofdstuk VIII). Ordinantie 11b is in zijn geheel gewijid aan de visitatie.

NIEUW IN ORDINANTIE 11a EN 11b

In beide ordinanties zijn een aantal nieuwe regelingen opgenomen en zijn bestaande procedures vereenvoudigd en verduidelijkt. Zo heeft het consistorie een aparte plaats gekregen en is de samenstelling van de colleges voor het opzicht aangepast. Toegevoegd zijn onder andere de mogelijkheid van mediation, een regeling inzake onpartijdigheid en onafhankelijkheid (wraking), een regeling inzake de vertrouwelijkheid van stukken, een extra

tuchtmaatregel (berisping) en is verwoord hoe een tuchtmaatregel kan worden opgeheven. Inzake de visitatie is de bijzondere visitatie komen te vervallen, is de buitengewone visitatie geheel vernieuwd en is met het oog hierop een poule van deskundigen gevormd. Verder is er gepoogd om de ordinantie minder juridisch vorm te geven.

ORDINANTIE 11a, HOOFDSTUK I-VI: OPZICHT OVER PERSONEN

In de lokale gemeenten wordt het opzicht gehouden door het consistorie. Dat zijn de gezamenlijke predikant(en) en ouderlingen. Een consistorie is bevoegd om opzicht te houden over geboorte-, doop- en belijdende leden die geen ambtsdrager zijn of een kerkelijke functie bekleden. Over ambtsdragers en hen die voor de kerk werkzaam zijn, houdt een regionaal college voor het opzicht het opzicht (RCO). Op landelijk niveau is het houden van het opzicht opgedragen aan het generaal college voor het opzicht (GCO). De klassicale vergaderingen benoemen de leden van de RCO's, de generale synode benoemt de leden van het GCO. In de ordinantie zijn regelingen opgenomen over de samenstelling van het consistorie en de colleges voor het opzicht, over bevoegdheid en ontvankelijkheid, de rechten van klager en beklagde, de vereisten aan een mondelinge behandeling, de verschillende tuchtmaatregelen, de vereisten waaraan een besluit moet voldoen, de mogelijkheden van beroep etc.

ORDINANTIE 11a, HOOFDSTUK VII: OPZICHT OVER DE DIENST VAN HET WOORD EN DE CATECHESE

In de *Kerkorde van 1951* is ervoor gekozen om het opzicht over de dienst van het Woord (prediking) en de catechese onder te brengen in een aparte procedure. Het hier bedoelde opzicht heeft betrekking op iedereen die officieel een taak heeft in de verkondiging of de catechese. Dus naast de predikanten zijn dat ook een bijstand in het pastoraat met preekbevoegdheid, een kerkelijk hoogleraar/docent of een catecheet. In deze (langdurige) procedure wordt door de meerdere ambtelijke vergaderingen onderzocht of de aangeklaagde afwijkt van het Woord en de fundamente van de belijdenis van de kerk aantast. In het uiterste geval kan dit leiden tot ontzetting uit het ambt of de functie. Deze procedure is enigszins vereenvoudigd en aangepast aan de huidige situatie in de kerk.

ORDINANTIE 11a, HOOFDSTUK VIII: GRAVAMINA

Het Woord van God heeft het hoogste gezag en het laatste woord in de kerk. Dit is ook te vinden in artikel 7 NGB. Indien een lid van de kerk meent dat de inhoud van de officiële belijdenisgeschriften van de kerk niet in overeenstemming is met dit Woord, bestaat de mogelijkheid om een gravamen in te dienen. Ook deze (eveneens langdurige) procedure is zo min mogelijk aangepast omdat daar geen aanleiding voor was.

ORDINANTIE 11b: VISITATIE

De Bijbelse fundering voor de kerkvisitatie vinden we in Handelingen 15 vers 36 (zie verder artikel over de visitatie). Zowel in de *Dordtse Kerkorde*

van 1619 als in het *Algemeen Reglement van 1816 en 1852* vinden we bepalingen ten aanzien van de visitatie.⁵ Volgens artikel 44 van de *Dordtse Kerkorde van 1619* diende een gemeente elk jaar door twee van de meest ervaren predikanten van de classis gevisiteerd te worden. Naar de bepalingen in het *Reglement op de kerkvisitatie* behorende bij de opeenvolgende *Algemeen reglementen* werd elke gemeente elk derde jaar door twee leden van het classicaal bestuur gevisiteerd, de andere twee jaren vond alleen een schriftelijke visitatie plaats. In de *Kerkorde van 1951* werd dat anders. De visitatie werd na langdurige overwegingen onderdeel van ordinantie 11 en daarmee gerekend tot het opzicht over de gemeenten. Het doel van de visitatie werd en wordt als volgt verwoord: 'Het opzicht over de gemeenten betreft haar geestelijk leven en de vervulling van ambten en kerkelijke functies. Het heeft tot doel de opbouw van de gemeente en de uitbreiding van Gods koninkrijk' Door de generale synode is uitgesproken dat visitatie van groot belang is. In het kader hiervan is de frequentie van de visitatie verhoogd en is gepoogd de kwaliteit van de visitatie te verbeteren.

De commissie kerkorde hoopt dat zowel ordinantie 11a als 11b dienstbaar mogen zijn aan het geheel van de kerk.

Ordinantie 11a en 11b zijn te downloaden van de website van de kerk. Daar is ook een handleiding voor het voeren van een tuchtprocedure te vinden.

³ Algemeen Reglement voor de Hervormde Kerk van het Koninkrijk der Nederlanden.

Vastgesteld door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, den 9 September 1851, en bekrachtigd bij Z.M. besluit van 23 Maart 1852, n°. 3. Hierna: *Algemeen reglement van 1852*.

⁴ Kerkorde van de Nederlandse Hervormde Kerk, vastgesteld door de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk op 7 december 1950 en van kracht geworden op 1 mei 1951. Hierna: *Kerkorde van 1951*.

⁵ KERKEN-ORDENINGE; gesteld in de NATIONALE SYNODE der Gereformeerde Kerken, te samen beroepen en gehouden door orde van de H. mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, binnen Dordrecht in de Jaaren 1618 en 1619. In: C. Hooier, *Oude kerkordeningen der Nederlandsche Hervormde Gemeenten (1563-1638) en het concept-reglement op de organisatie van het Hervormd kerkgenootschap in het koninkrijk Holland (1809)*. Zaltbommel: Joh. Noman en zn., 1865. Hierna: *Dordtse Kerkorde van 1619*.
Algemeen Reglement van 1816. *Algemeen Reglement voor het bestuur der Hervormde Kerk van het Koninkrijk der Nederlanden (1816)*. Vastgesteld en bekrachtigd bij Koninklijk Besluit van den 7 Januari 1816, n°. 1. In: J.C.A. van Loon, *Het Algemeen Reglement van 1816*. Amsterdam: N.V. Gebr. Zomer & Keuning's uitgeverij MIJ., 1942. Hierna: *Algemeen Reglement van 1816*.